

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kansli den 29 Mars 1881, kl. 2 e. m.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af motion om ändring af § 72 Regeringsformen och § 71 Riksdagsordningen.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till Konstitutions-Utskottet öfverlemnad motion, N:o 40, har Herr *Wallenberg* återupptagit sitt vid 1879 års riksdag framlagda förslag, att § 72 Regeringsformen och § 71 Riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Regeringsformen § 72: "Riksbanken står under Konungens och Riksdagens garanti och vård, och skall efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller af Konungen och Riksdagen beslutas, förvaltas af *nio* fullmäktige, bland hvilka *tre* förordnas af Konungen och hvardera Kammaren väljer *tre*. Riksbanken eger allena rätt att utgifva banksedlar, som för mynt må i riket erkännas. Dessa banksedlar skola vid anfordran, efter deras lydelse, med guld af banken inlösas."

Riksdagsordningen § 71:

1:o. "Hvardera Kammaren skall utse *tre* fullmäktige att, jemte de fullmäktige Konungen enligt § 72 Regeringsformen förordnar, förvalta Riksbankens medel och tillhörigheter. Valen af fullmäktige i Riksbanken må af Kamrarne endast vid lagtima Riksdag förrättas, och gälla för *tre* år, dock att hvardera Kammaren vid hvarje riksdag blott väljer *en* fullmäktig, såvida ej ansvarsfrihet för föregående årets förvaltning blifvit fullmäktige vägrad, i hvilket fall nytt val af

Bih. till Riksd. Prot. 1881. 3 Saml. 9 Häft.

samtliga fullmäktige skall ske, med bestämmande af den tid, hvar och en af de valde skall befattningen innehafva, så att en af dem hvarje år afgår. Efter hvarje val utse fullmäktige inom sig ordförande och vice ordförande för året.“

2:o. “Hvarje lagtima riksdag skall — — — reglementen Riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Desse fullmäktige skola vara sju, egande ordföranden — — — sex; tillkommande fullmäktige sjelfva — — — inträffar.“

I sammanhang härmed har motionären anhållit, att, derest de af honom sålunda uttalade åsikter skulle af Konstitutions-Utskottet gillas, Utskottet ville dels föreslå nödiga öfvergångsstadganden, dels i de af motionären föreslagna paragrafer vidtaga de redaktionsförbättringar, som kunde anses nödiga.

Till stöd för ifrågavarande framställning anför motionären till en början, att om den princip för samhällsordningens betryggande öfver allt blifvit erkänd, att nationalrepresentationen borde vara skattebeviljande och gemensamt med regeringsmakten lagstiftande, men deremot regeringen den verkställande myndigheten, så vore det påtagligen en betydande afvikelse från denna princip att, med regeringens uteslutande, insätta nationalrepresentationen såsom styrande och allena beslutande i frågor, som angå en statsbanks vård och förvaltning. En nationalrepresentation borde icke påtaga sig att handla såsom verkställande makt i något fall, allra minst i frågor, af hvilka den ekonomiska ställningen i landet så väsentligen berodde, som på förvaltningen af landets hufvudbank. Att sedan äldre tider svenska nationalrepresentationen genom sina delegerade *allena* styrt Riksbanken, hade icke hindrat, att Riksbanken mer än en gång kommit i den belägenhet, att den ej kunnat fullgöra sina förbindelser. Men sättet, på hvilket Riksbankens styrelse tillsattes under ståndsriksdagarne, hade varit mera betryggande mot ensidighet, enär fyra karaktersskilda valkorporationer då tillsatte tre delegerade hvardera. Den nu gällande Riksdagsordningen hvilade på den grundsats, att nationalrepresentationen skulle utgöras af tvenne karaktersskilda Kamrar, hvarför äfven hvardera Kammaren borde tillerkännas rätt att utse sina delegerade i Riksbankens styrelse på samma sätt, som hvardera Kammaren utsåge sina delegerade till statsrevisionen. Den nämnd af fyrtioåtta ledamöter, som för närvarande utsåge Riksbankens styrelse, gäfvade en märkbar försmak af enkammarsystemet. Få vore de, som vågade antaga, att, om hvardera Kammarens tjugofyra valmän tillerkänts rättighet att utse tre bankofullmäktige, samma personer, som nu år efter år omvaldes, skulle blifvit utsedde. Kamrarnes karaktersskilnad hade helt visst, om tillfälle dertill

gifvits, gjort sig bättre gällande. Det anförda borde icke uppfattas såsom något klander öfver de val till fullmäktige, som de föregående åren egt rum; det endast åsyftade att åskådliggöra, att uti det nu begagnade valsättet icke låge någon garanti mot faran, att politiska åsikter ännu mer än hittills kunde göra sig gällande vid valen, och att Riksbanken derigenom kunde blifva ett farligt vapen att begagna i de politiska striderna, hvilket kunde oroa den ekonomiska ställningen i landet.

Vidare framhåller motionären, att frågan vore väckt uteslutande emedan den kunde och borde utsöndras från de politiska tvisteämnena. Visade sig inom Riksdagen obenägenhet häremot, så besannades motionärens farhåga, att en riksdagsmajoritet en dag skulle komma att begagna Riksbanken såsom ett politiskt vapen. Frestelsen dertill kunde blifva så stor, att den svårligen komme att motstås, men *då* vore det för sent att öfverlägga om ändringar för att förekomma en sådan olycka. Den erfarenhet, som vunnits efter representationsförändringen, kunde nu anses tillräckligt fullständig för att visa, att Riksdagen tillvunnits betydligt större makt gent emot Regeringen än tillföre. Det kunde således icke vara allvarligt menadt, när man talade om farhågan för en utvidgning af regeringsmaktens inflytande och möjligt maktnissbruk, ifall man skulle tillerkänna Konungen rätt att utse en tredjedel af det antal, af hvilket Riksbankens styrelse borde utgöras. Ingen rådkammare komme att tillstyrka Konungen att till detta maktpåliggande uppdrag utse andra personer än dem, som genom kunskaper och insigter vore uppdraget vuxne och möjligen stode utanför de politiska striderna. Det kunde ju icke skada, om några ledamöter af denna styrelse vore oberoende af riksdagsmajoriteten. De inom samhället befintliga näringsklasserna skulle känna sig tryggare i utöfningen af sin verksamhet, och Riksbankens ställning skulle blifva mera aktningssjudande i samma mån allmänna rörelsen derifrån kunde påräkna hofsamhet och välvilja samt framför allt att, enär en statsbank företrädesvis måste anses såsom en allmän bank, alla och en hvar der skulle med säkerhet kunna påräkna *lika* behandlingssätt.

Det kunde efter motionärens förmenande icke förnekas, att om någon fullmäktig medelst lottkastning, enligt § 75 Riksdagsordningen, blefve utsedd, så representerade han den ena Kammarens missbelåtenhet och den andra Kammarens belåtenhet, och det ansåges allmänt, att man, för att undvika dylik lottkastning, inom valnämnden anlitat kompromissen, hvarigenom skenet af samdrägt bibehållits. Det vore då långt bättre, att Kamrarne hvar för sig utsåge sina fullmäktige, eme-

dan de utsedde då åtminstone kunde glädja sig åt att hafva den Kammares förtroende, af hvilken de blifvit valde.

Slutligen förmåler sig motionären vilja gifva sina farhågor för framtiden en bestämdare form, genom att framhålla, att Riksbanken, enligt hvad som vore bekant, eftertraktade att monopolisera banksedelutgifningsrätten. Denna sträfvan hade vid 1879 års riksdag gjort ett stort steg framåt genom beslutet om indragning af de enskilda bankernas femkronesedlar. Nu förmenades det handla om dessa bankers beröfvande af endast tiokronesedlarne. Men den, som kände förhållandena, viste väl, att i denna fråga låge hela banksedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna, åtminstone hvad landsortsbankerna beträffade. Med detsamma förändrades den fullständiga bankrörelsen i landet till diskontrörelse. Endast de större städernas rörelse kunde påräkna att få behålla banker med förmåga att på ett tillfredsställande sätt betjena allmänheten. Då för närvarande någon ort behöfde ökad rörelsemedel, erhöles sådan tillökning från ortens enskilda bank utan all rubbning, och när det större beloppet af detta rörelsemedel upphörde att vara behöfligt, återvände det till banken utan vidare. Helt annorlunda komme det att tillgå, om Riksbanken finge monopol på banksedelutgifningsrätten. För fyllande af rörelsens tillfälliga behof skulle då antingen guldmynt anskaffas från grannländerna eller ock riksbankssedlar från Riksbanken, och ingendera af dessa åtgärder kunde vidtagas utan vida större kostnader och tidsutdrägt än för närvarande. Riksbanken blefve i tillfälle att bestämma räntefoten efter godtfinnande och utan den täflan, som nu visat sig i stånd att verka en nedsättning i diskonto. Ingen större industri eller handelsverksamhet, icke ens sådan jordbruksnäring, som behöfde förlag, skulle kunna utan Riksbankens styrelses goda minne och behag känna sig trygg inom sin verkningskrets. Riksbanken erhöle på det ekonomiska området en sådan enväldsmakt, att ingen derom nu kunde göra sig ett fullständigt begrepp. För att ytterligare stärka denna makt ökade Riksdagen hvarje år Riksbankens fonder med $1\frac{1}{4}$ million kronor. Och nu ville man att styrelsen för en så väldig statsinstitution för all framtid lades i händerna på en riksdagsmajoritet, som i allmänhet syntes vara mån om sin makt och som ansåge sättet, hvarpå den begagnades, såsom en underordnad sak.

Då Utskottet vid 1879 års riksdag yttrade sig öfver motionärens ifrågakvarande förslag, redogjorde Utskottet till en början dels för Riksbankens uppkomst och utveckling äfvensom för de förslag till förän-

dring af grunderna för bankens organisation och förvaltning, som tid efter annan blifvit framställda, dels ock för det sätt, hvarpå ansvaret för och förvaltningen af åtskilliga främmande länders bankinstitutioner vore ordnad, samt framlade derefter de skäl, hvilka enligt Utskottets åsigt talade mot bifall till motionärens framställning. Utskottet höll sålunda före, att äfven om vid särskilda tillfällen under vårt århundrades första decennier bankens tillstånd kunnat framkalla tanken att hos regeringsmakten söka en förökad garanti för banken utöfver den, som representationen af ålder iklädt sig, men som befunnits icke göra tillfyllest, kunde en sådan åtgärd numera icke anses vara af behovet påkallad, då banken till följd af gällande bestämmelser angående lagstiftningen för densamma ej kunde anses sakna nödiga garantier, likasom icke någon torde vilja bestrida, att bankens framgångsrika och för landets ekonomiska förkofran välgörande verksamhet sedan en lång följd af år tillbaka åt densamma förvärfvat ett äfven under våldsamma finansiella skakningar orubbadt förtroende, som knappast lemnade något öfrigt att önska. Ej heller kunde Utskottet gilla förslaget derom, att bankofullmäktiges antal skulle förökas och att Riksdagens Kamrar hvar för sig skulle utse sina fullmäktige, enär något behof af förstärkning af bankens styrelse icke gifvit sig tillkänna samt det förändrade sättet för val af fullmäktige skulle stå i strid mot andan i vår nuvarande representationsordning, som i Riksdagen velat skapa ej två särskilda korporationer med sins emellan stridiga intressen utan en enda, hela svenska folket representerande församling. I fråga om den utsträckta tiden för bankofullmäktiges uppdrag erkände väl Utskottet det önskvärda deri, att, såvidt möjligt, kontinuiteten inom bankstyrelsen kunde bibehållas, men då erfarenheten gifvit vid handen, att Riksdagen genom upprepade omval visat sig till fullo uppskatta vigten häraf, vore någon förändring i detta hänseende ej med nödvändighet påkallad.

Hufvudsakligen af nu anförda skäl fann Utskottet sig ej böra tillstyrka bifall till motionen, och Utskottets deröfver afgifna utlåtande blef också af Kamrarne godkänt, — af Första Kammaren efter en längre öfverläggning och votering emellan bifall och återremiss, samt af Andra Kammaren utan öfverläggning eller votering. Att meningarne i denna fråga skulle under den korta tid, som förflutit efter det frågan vid sist nämnda riksdag behandlades, undergått någon väsentligare förändring, lär — äfven under förutsättning, att de af motionären yttrade, här ofvan till deras beskaffenhet angifna farhågor skulle af ett icke ringa antal af Riksdagens ledamöter i större eller mindre mån delas — svårligen kunna antagas. Vid sådant förhållande har Utskottet funnit sig sakna anledning att inlåta sig på något bedömande

om rättigheten af den utaf motionären i främsta rummet uppställda grundsatsen, att båda statsmakterna skola deltaga i lagstiftningen för Riksbanken och densammans styrelse, eller om motionärens i sammanhang dermed framställda förslag i fråga om sättet för utväljande af Riksdagens fullmäktige i banken och tiden för deras tjänstgöring; på grund hvaraf Utskottet äfven anser sig nu endast böra hemställa,

att Herr Wallenbergs ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 Mars 1881.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herr Friherre *Hierta*, med hvilken Herr *Gahn* förenat sig:
 "Då jag icke kan undgå att betrakta de af motionären i 72 § Regeringsformen och 71 § Riksdagsordningen föreslagna förändringar, hvilka gå ut på att ställa Riksbanken under båda statsmakternas förvaltning och vård, såsom innebärande en väsentlig, snart sagdt nödvändig förbättring i våra bankförhållanden; och enär jag äfvenledes anser hans förslag, såväl att fullmäktige i Riksbanken skulle väljas för tre år, som att de borde utses af olika valkorporationer från hvardera Kammaren, såsom både nyttigt och nödigt, — en förändring, som mig synes äfven borde utsträckas till valsätt och tjänstgöringstid för fullmäktige i Riksgäldskontoret; så har jag, väl vetande, att omständigheterna nu icke medgifva motionens behandling så, att förslaget i ofvanberörda syftning kan förklaras hvilande, för att vid en kommande riksdag antagas eller förkastas, härmed blott velat uttala min enskilda mening i dessa stycken, till hvad betydelse den kan hafva i dagar, som förr eller senare varda kommande;" samt

af Herr *Odelberg*: "Emot Utskottets förslag att i allo ogilla den af Herr Wallenberg väckta motion N:o 40 får jag afgifva min reservation.

Det är det utaf motionären framställda förslag att ställa Riksbanken under båda statsmakternas vård och förvaltning, som jag anser såsom hufvudsaken i motionen och, om jag äfven anser hvad motionären i öfrigt anfört vara af natur att kunna blifva föremål för olika bedömande, hade jag dock trott, att denna del af ifrågavarande motion kunnat vara värd att utaf Konstitutions-Utskottet tagas under pröfning. Hittills, och särskildt under de senaste 20 åren, har svenska statens och bankens kredit uppehållits uteslutande genom en fortsatt skuldsättning i utlandet, hvilken skuld, upptagen af dels Riksgäldskontoret, dels af hypoteksinrättningar och hypoteksbanken, vid 1879 års slut utgjorde nära 385 millioner, hvarå ränta och amortering utgår i det närmaste med 23 millioner årligen, under det att bristen, hvarmed vår export understiger vår import, i medeltal för de 5 åren 1875—1879 utgjort årligen 62 millioner kronor. Det torde vara för en och hvar klart och tydligt, att under den närmast förflutna tiden och under sådana förhållanden såväl bristen i handelsbalansen som ock de årligen växande annuiteterna kunnat betäckas endast med de år efter år sig ökande lånen; men en tid måste komma, då utvägen att sätta sig i ytterligare skuld i utlandet måste med eller mot vår vilja öfvergifvas, och då det i Riksbanken befintliga mynt torde blifva det betalningsmedel, hvarmed annuiteterna i Mark, Livre sterling, Francs o. s. v. till en början måste gäldas — jag säger till en början, ty det är klart, att bankens guld och silfver ej kan förslå till en sådan utgift längre än en ganska kort tid. De svårigheter jag förutser för landet i sin helhet och dess näringsidkare i synnerhet, då utvägen att fortfarande låna måste öfvergifvas, har hos mig alstrat den öfvertygelse, att landets bank, som är grundvalen för landets finanser, måste stå under ledning af båda de statsmakter, genom hvilkas förenade åtgärder landets ställning blifvit sådan, den nu är, och af hvilkas gemensamma tillgöranden man skäligen bör vänta, att de svårigheter jag förespätt äfven skola ledas till ett lyckligt slut.

Jag har vidare intet yrkande att framställa."
